
**DEMOGRAFSKE PERSPEKTIVE U OEBS REGIJI:
EKONOMSKE I BEZBEDNOSNE IMPLIKACIJE**

Trst, Italija, 8-9. novembar 2004.

Prvi od tri pripremna seminara za *Trinaesti ekonomski forum* bio je posvećen demografskim tendencijama u OEBS regionu i njihovim posledicama. U tom smislu posebno su razmotreni efekti populacionog razvoja na bezbednost i stabilnost, ekonomske posledice i posledice po životno okruženje demografskih kretanja, starenje stanovništva, reproduktivni modeli i modeli suživota u dvoje i bolesti koje ugrožavaju život i zdravlje stanovništva.

Kako je istakao u svom pozdravnom obraćanju učesnicima skupa gospodin Roberto Antonione, zamenik ministra spoljnih poslova Italije, osnovna tema kojoj je posvećen seminar odnosno naredni Ekonomski forum je, i pored rekonstruisane Evrope i procesa globalizacije, veoma značajna za svaku državu danas. Nizak nivo rađanja dece, starenje stanovništva i migratorni

tokovi zahtevaju od svake države OEBS regiona, podvukao je, da se ozbiljno i odgovorno suoči sa ovim pitanjima, odnosno traži od svih brzu akciju baziranu na utvrđenim pravcima delovanja ili najboljim iskustvima.

Zamenik ministra spoljnih poslova Slovenije Andrej Logar, zemlje pokretača ove teme i sledećeg predsedavajućeg OEBS Kancelarije koja kordinira ekonomske aktivnosti i one aktivnosti koje se tiču zaštite životne sredine, je pak u svom pozdravnom govoru dao primat migratornom pitanju. Rekao je da zemlje u razvoju imaju visoku godišnju stopu populacionog rasta i mladu starosnu strukturu, nasuprot razvijenim zemljama koje su generalno stare populacije kada se posmatraju iz demografskog ugla. Odnosno da se ovaj demografski raskorak može do izvesnog stepena ublažiti putem migracija, što zahteva nove odgovore kako na regionalnom tako i globalnom nivou, vezane za imigracione i emigracione tokove. U tom smislu prvi korak je, prema razmišljanju Slovenije, promovisanje razgovora između država članica OEBS regiona, međunarodnih organizacija, akademskih institucija i civilnog društva o svim populacionim pitanjima relevantnim za vezu između demografskih tendencija, ekonomskog prosperiteta i sigurnosti Evrope i sveta.

Tokom rada seminara više referenata kao i diskutiranih je iznosilo kvantitativne podatke koje se odnose na demografsko stanje i perspektive OEBS regiona, Evrope kao celine i pojedinih zemalja. Najvažniji su:

- U 2000. godini broj stanovnika populacije OEBS regiona iznosio je 1.185 milijardi, što predstavlja 19,5% ukupne svetske populacije.
- Gotovo sve populacije OEBS regiona pripadaju razvijenim zemljama.
- U razvijenim zemljama demografska tranzicija, pad nivoa rađanja dece i pad nivoa smrtnosti stanovništva, završen je u XX veku.
- Sredinom 2000. godine samo 8 zemalja ovog regiona je imalo stopu ukupnog fertiliteta na ili iznad nivoa potrebnog za prostu zamenu generacija.
- Kada se posmatra OEBS region kao celina, očekuje se da će ubrzano smanjivati udeo ove populacije u svetskoj populaciji. Sredinom ovog veka, prema srednjoj varijanti projekcija Ujedinjenih nacija, udeo će se smanjiti na 14,3%.
- Broj stanovnika Evrope se povećao sa 422 miliona na 727 miliona tokom XX veka. No, udeo evropske u svetskoj populaciji se prepolovio i sa današnjim nivoom od 11,5% možemo da govorimo o demografskoj marginalizaciji Evrope.
- U 2002. godini 15 zemalja Evrope je imalo negativnu stopu rasta stanovništva, a u 18 zemalja je registrovan veći broj umrlih lica nego rođene dece. Nasuprot, u 1965. godini stopa rasta stanovništva i prirodni priraštaj su bili pozitivni u svim evropskim zemljama.

- Stopa ukupnog fertiliteta iznosi 1,37 kada se Evropa posmatra kao celina.
- Marginalizacija evropske populacije će se nastaviti velikom brzinom u neposrednoj budućnosti. Prema srednjoj varijanti projekcija Ujedinjenih nacija udeo evropske u svetskoj populaciji iznosiće oko 9% u 2050. godini.
- Neke od zemalja čije su ekonomije u tranziciji će se suočiti sa dramatičnim pogoršavanjem ionako teške demografske situacije u prvoj polovini ovoga veka.
- Demografska situacija u Severnoj Americi je povoljnija u odnosu na Evropu zahvaljujući višem nivou rađanja dece i imigracionoj komponenti.
- Demografska situacija je danas povoljna i u svim zemljama OEBS regiona koje imaju stopu ukupnog fertiliteta iznad nivoa potrebnog za prosto obnavljanje stanovništva, međutim, oni će se suočavati sa sve većim odlivom stanovništva.

Imajući u vidu demografsko stanje i perspektive zemalja OEBS regiona, pitanje vezano za mogućnosti rehabilitacije rađanja je diskutovano tokom više sesija kao i u neformalnim kontaktima. Opšti zaključak je da se veoma malo može učiniti na povećanju nivoa rađanja dece u bilo kojoj populaciji u kratkom vremenskom roku. Od ideja i sugestija koje su iznošene treba posebno izdvojiti one koje se odnose na ravnopravno uključivanje oba roditelja u porodične obaveze i redefinisane tradicionalnih normi o tome kako treba podizati decu, odnosno na socijalizaciju porodičnih funkcija, decentralizaciju populacione politike i aktiviranje lokalne zajednice, i populacionu edukaciju o važnosti obnavljanja stanovništva za socijalni i ekonomski razvoj kao osnov za formiranje reproduktivne svesti.

Nemali broj prisutnih demografa podvukao je da je traženje rešenja za suočavanje sa starenjem stanovništva, koje je posledica niskog nivoa rađanja dece i sve dužeg prosečnog broja godina življenja, danas najvažnije pitanje populacione politike. U tom smislu podvučeno je da je veoma važna reforma penzionog sistema. Zaključeno je da ona treba najmanje da podrazumeva povećanje godina starosti odlaska u penziju. Starosnu granicu između zaposlenja i odlaska u penziju treba tako odrediti da ukupan iznos penzija ne raste. Istovremeno je bitno pronaći instrumente da poslodavac ima interesa da zadrži radnike u godinama i da ih permanentno edukuje. Takođe su diskutovana različita rešenja vezana za smanjivanje budućih finansijskih beneficija u cilju održavanja solventnosti penzionog sistema.

Pitanje migracija se pominjalo u svim sesijama bez izuzetka. Od procena vezanih za nivo migratornih tokova u Evropi i pojedinim zemljama, preko

potrebe razvijenih zemalja da ublaže, mada ne i reše, posledice izuzetno niskog nivoa rađanja putem imigracije, do isticanja neophodnosti jasnog opšteg i posebnog političkog odgovora u sferi migracija. Nekoliko puta je citiran i stav Romano Prodiya, predsednika Evropske komisije, da su Evropi imigranti potrebni i da je otuda imigraciona politika neophodna. Smatra se da u cilju socijalne kohezije i političke stabilnosti sve evropske zemlje treba da obezbede instrumente kojim bi se kontrolisalo doseljavanje stanovništva. Pri tome je bitno da budući imigranti ispunjavaju zahteve koje postavlja ekonomija bazirana na visokoj tehnologiji i znanju. Istovremeno je neophodno da sve evropske zemlje naprave napor u smeru ubrzavanja ekonomske, socijalne, kulturne i političke integracije imigranata. Posebno je istaknuto da pitanje bezbednosti, kriminala i terorizma ne treba regulisati u okviru migratorne politike.

Najviše otvorenih pitanja, dilema, nedoumica i neslaganja izazvala je diskusija tokom sesije pod nazivom *Demografija – životna sredina – bezbednost*. Uvodničar sesije, profesor Colin Kahl (Odeljenje za političke nauke Univerziteta u Minesoti), pokušao je da odgovori na pitanje – da li postoji jasna veza između demografskog stanja, životne sredine i oružanog konflikta u okviru jedne zemlje i između država? Na bazi različitih primera, uključujući i Kosovo i Metohiju, zaključio je da je ova trostruka veza jača u okviru pojedinih zemalja nego između država. Čini se da se pitanje konflikta na Kosovu i Metohiji ne može svesti na različite reproduktivne modele Srpkinja i Albanski, kako je profesor Kahl pojednostavio i stavio u funkciju svog predavanja.

Na kraju skupa pročitane su *preporuke* za aktivnosti u sferi demografija – ekonomija – sigurnost, koje su rezultat pripremljenih referata i diskusija koje su vođene tokom Seminaru. Utisak je da su one različitog nivoa opštosti. Ima preporuka koje su konkretne. Na primer, one koje se tiču borbe protiv AIDS-a (omogućiti mladim ljudima da donose prave, odgovorne i zdrave izbore koje se odnose na njihov seksualni život) ili rehabilitacije fertiliteta u zemljama koje su suočavaju sa fenomenom nedovoljnog rađanja (iskustva Norveške su apostrofirana kao najbolja i ona koja treba slediti). Čini se da su najopštije preporuke koje se tiču migracija, mada je ova tema bila daleko najprisutna na Seminaru. Otuda je odlučeno da nekoliko pitanja iz ove sfere, pre svih, prikupljanje podataka, veza između ekonomskog prosperiteta zemlje i emigracionih tokova, integracija migranata kao i ekološki uzroci kretanja stanovništva, budu na programu samog Ekonomskog foruma koji je održan u maju 2005. godine u Pragu.

Mirjana Rašević